

Rädda Barnens yttrande över betänkandet *En ny ordning för asylsökandes boende*, SOU 2022:64

Rädda Barnen har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *En ny ordning för asylsökandes boende*, SOU 2022:64. Utifrån barnkonventionen och vår långa och breda erfarenhet av att möta barn, unga och familjer på flykt har vi följande synpunkter på utredningens förslag.

Rädda Barnen uppskattar den dialog som utredningen har haft med civilsamhället och är positiva till att våra synpunkter även lyfts i betänkandet. Vi delar utredningens utgångspunkt att det finns ett behov av att ha ett flexibelt mottagningssystem som underlättar en snabb och effektiv asylprocess med den asylsökande i fokus. Vi anser också, i likhet med betänkandet, att en trygg bostadssituation är av största vikt för barn. Dock ifrågasätter vi flera av slutsatserna och förslagen i betänkandet. Rädda Barnen möter många barn och föräldrar som bor på asylboenden idag, både i kollektiva och enskilda lägenheter. Vår erfarenhet samt forskning visar att kollektiva boendeformer, vilket föreslås bli huvudregel, som regel har negativ inverkan på ett barns rätt till ett tryggt och skäligt boende. Rädda Barnen anser att flera av betänkandets förslag är oroväckande ur ett barnrättsperspektiv. Enligt betänkandet läggs ett stort ansvar på Migrationsverket för implementeringen av förslagen och utformningen av boendena. Därmed är det utifrån betänkandet osäkert hur asylsökandes rättigheter i praktiken kommer att tillgodoses genom de föreslagna ändringarna.

Sammanfattning av Rädda Barnens synpunkter

- Rädda Barnen anser att kollektiva boenden för asylsökande ska undvikas i största möjliga mån, särskilt för barn. Denna miljö skapar otrygghet och begränsar möjligheten att tillgodose barnets rättigheter. Om alla asylsökande som regel ska bo på asylboenden under hela asyltiden krävs stora förbättringar jämfört med dagens asylboenden.
- Rädda Barnen är oroade för att barn kommer att få bära konsekvenserna om familjen väljer att inte bo i asylboende. Det krävs en tydlig prövning av barnets bästa inför beslut att dra in dagersättningen och neka föräldrarna arbetsmöjligheter.
- Då trångboddhet i sig är norm på kollektiva asylboenden ställer vi oss frågande till avsikten att skapa flera kollektiva asylboenden samtidigt som man i betänkandet säger sig vilja motverka just trångboddhet.
- En av Rädda Barnens huvudinvändningar mot kollektiva asylboenden är att otrygghet och våld är vanligt förekommande. Otrygga boenden kan få långtgående konsekvenser för barns och föräldrars psykiska hälsa och integrationsmöjligheter. Rädda Barnen rekommenderar därför mindre enheter och flexibilitet i förhållande till individuella behov och förutsättningar, i synnerhet ur ett barnrättsperspektiv.
- Det är avgörande hur boenden utformas, i synnerhet ur ett barnrättsperspektiv. Utrymme för lek och läsläsning är ett krav och barnvänliga lekplatser måste finnas. De begränsningar som kollektiva asylboenden innebär idag främjar inte barns skolarbete och välmående, snarare tvärtom. Det krävs krafttag om man på allvar vill åtgärda detta.
- Rädda Barnen välkomnar utredningens rekommendation till regeringen att kostnaden för kollektivtrafik bör ersättas. Detta skulle även gynna tillgången till annan samhällsservice och öka

jobb möjligheterna för vuxna. En generell höjning av dagersättningen är även en stark rekommendation från Rädda Barnen.

- Rädda Barnen tillstyrker förslaget om undantag ifall en asylsökande har en nära familjemedlem som redan är bosatt i Sverige. I definitionen av familjemedlem måste då också HBTQI+ personer och andra sårbara grupper som inte har haft möjlighet att sammanbo i hemlandet inkluderas.
- Vi välkomnar möjligheten att göra undantag om tillströmningen av asylsökande förväntas bli särskilt omfattande. Det blev tydligt i samband med kriget i Ukraina att det under vissa omständigheter blir nödvändigt att asylsökande bor i eget boende med bibehållna förmåner.
- Rädda Barnen anser att personer som beviljats tillstånd enligt EU:s massflyktsdirektiv (MFD) inte bör omfattas av Lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). I stället bör dessa personer skrivas ut till en mottagande kommun och kommunplaceras såsom övriga personer som beviljats tillstånd. Personer som beviljats skydd enligt MFD bör få samma rättigheter som andra som beviljats skydd och inte behandlas som asylsökande.
- Möjligheten till undantag på grund av synnerliga skäl är för snäv. Det bör räcka med *särskilda* skäl så att möjligheten inte blir allt för begränsad. Exempelvis bör barn som redan har etablerat sig i ett boende och går i skolan i en viss kommun som regel kunna undantas. I detta sammanhang ska barnkonsekvensanalysen väga tungt och det bör finnas fler möjligheter till undantag som utgår ifrån barnets rättigheter.
- Rädda Barnen tillstyrker förslaget att asylboenden bör ligga i anslutning till samhällen med allmänna kommunikationer och tillgång till service. Detta är av mycket stor vikt. Många av de asylsökande som vi möter känner sig idag isolerade på boenden långt från samhället.
- Det är viktigt att det finns möjligheter att framföra klagomål när det finns uppenbara brister på ett boende. En ombudsman med särskilt ansvar för att tillgodose barns rättigheter vore önskvärt och överlag behöver kompetenskraven på personer som jobbar på asylboende vara höga.
- Rädda Barnen är positiva till att utredningen understryker vikten av kommunikation och information till samtliga asylsökande så att de förstår vilka regler som gäller. Vår erfarenhet visar att det ofta råder brist på information till de asylsökande, inte bara kopplat till boendet i sig utan även vad gäller till exempel rätten till skolgång, tandvård och BVC.
- Rädda Barnen välkomnar betänkandets betoning på samverkan med andra aktörer såsom civilsamhället i syfte att underlätta verksamhet som riktar sig till asylsökande på asylboende. Vi vill framhålla att detta även inbegriper finansiering för att möjliggöra organisationers närvaro och långsiktiga verksamhet.
- Rädda Barnen ställer sig överlag positiva till utvidgad samhällsintroduktion för asylsökande. Det är dock viktigt att alla ges rimliga förutsättningar för att delta, till exempel genom att erbjudas tolk och barnomsorg vid behov, och att det finns möjligheter att anpassa utbildningen. Vi ställer oss dock frågande till att barn över 16 år ska ha en skyldighet att delta i samhällsintroduktionen och därmed riskera att missa tid i skolan.
- Vi välkomnar att utredningen tar misskötsamhet på asylboenden på allvar och föreslår åtgärder för att minska problematiken. En av de viktigaste förebyggande åtgärderna handlar om hur människor placeras och därför vill vi återigen betona vikten av individuella hänsyn vid boendeplocering och att barn i största möjliga mån kan undvika kollektiva boenden.
- Rädda Barnen välkomnar att barn undantas från möjligheten att sänka dagersättningen för personer som gör sig skyldiga till allvarlig misskötsamhet. Dagersättningen är redan oacceptabelt låg och räcker inte till en skälig levnadsstandard, som barn har rätt till enligt barnkonventionen. Dagersättning till barnfamiljer bör aldrig sättas ned eller dras in.
- När det kommer till förslaget att kunna omplacera sökande vid misskötsamhet efterfrågar Rädda Barnen mer tydlighet kring vad som gäller för barn. En gedigen prövning av barnets bästa måste genomföras innan eventuellt beslut om omplacering av barnet.

- Ett stort ansvar läggs på Migrationsverket att utforma asylboenden för att motverka och hantera misskötsamhet på boenden, samt att definiera och besluta om riktlinjer för misskötsamhet. Det finns en överhängande risk för rättsosäkerhet och godtycklighet i definitionen av misskötsamhet och det är av yttersta vikt att åtgärderna är proportionerliga och rimliga.
- Rädda Barnen vill understryka att, enligt barnkonventionen, ska vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa och utformningen av asylboenden måste ha ett tydligt barnrättsperspektiv vilket inte är fallet idag.

Rädda Barnens synpunkter i detalj

Kapitel 4 - Boende på asylboende

Rädda Barnen anser att kollektiva boenden för asylsökande ska undvikas i största möjliga mån, särskilt för barn. Även om det i processhänseende kan finnas praktiska fördelar, till exempel med närhet till asylprövningen, visar både Rädda Barnens erfarenhet och forskning¹ att kollektiva asylboenden inte är bra för barn, av flera anledningar. Denna miljö skapar otrygghet och begränsar möjligheten att tillgodose barnets rättigheter. Att bo på ett asylboende innebär i dagsläget tyvärr inte en så "normal tillvaro som möjligt" som utredningen hävdar. Om alla asylsökande som regel ska bo på asylboenden under hela asyltiden krävs stora förbättringar jämfört med dagens asylboenden.

Utredningen utgår ifrån att handläggningstiden går snabbt, att bifallsandelen kommer att sjunka framöver och att tiden på asylboendet därmed blir kortvarig. Detta är tyvärr ingen självklarhet. Asylprocesser är ofta komplexa och i dagsläget finns det flertalet asylsökande som bott på asylboenden i flera år. Även om en snabb asylprocess, med bibehållen rättssäkerhet, är positiv både för individen och samhället är det ett faktum att processen ofta drar ut på tiden. Det kan till exempel bero på yttre omständigheter, plötsligt högt söktryck eller komplicerade ärenden. Vi vill även påminna om att det som anses vara kort tid för en vuxen ofta upplevs mycket längre för barn. Även några veckors begränsningar av barnets rättigheter får konsekvenser för barnets mående och utveckling över tid.

Rädda Barnen är oroad för att barn kommer att få bära konsekvenserna om familjen väljer att inte bo i asylboende, med indragen dagsersättning och möjlighet att arbeta som följd. Om föräldrarna ändå väljer att bosätta sig i eget boende riskerar barnen att sättas i en svår situation. Även om syftet med betänkanudet är att försvåra möjligheten att bo i eget boende riskerar det att drabba vissa barn oproportionerligt hårt. Vi vill framhäva att det krävs en tydlig prövning av barnets bästa inför beslut att dra in dagsersättningen och neka föräldrarna arbetsmöjligheter. Det krävs också uppföljning av situationen för de barn i familjer som berörs samt förtydligande av vilket stöd som kan ges och av vem.

Ökad risk för trångboddhet, otrygghet och frekventa flyttar

Rädda Barnen håller med om vikten av att minska den socioekonomiska segregationen och trångboddheten, undvika frekventa flyttar för asylsökande och förbättra förutsättningarna för

¹ Sandra Karlsson (2021) Children's lived rights: The everyday politics of asylum-seeking children; <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/radda-barnen-och-svenska-kyrkan-slar-larm-om-migrationsverkets-kollektiva-asylboenden-olampliga-for-barn>; <https://sverigesradio.se/artikel/organisation-varnar-for-otrygghet-for-barnen-pa-asylboenden>

integration, vilket är det huvudsakliga syftet med betänkandets förslag. En trygg bostadssituation är avgörande för barn och det är även en rättighet enligt barnkonventionen som numera är svensk lag.²

Utredningen framhäver att asylsökande i eget boende ofta drabbas av problem med trångboddhet samt att studier visar att trångboddhet kan ha negativ påverkan både på den fysiska och psykiska hälsan. I detta hänseende vill Rädda Barnen dock lyfta att trångboddhet i sig är norm på kollektiva asylboenden. Vi ställer oss därför frågande till avsikten att skapa flera kollektiva asylboenden samtidigt som man i betänkandet säger sig vilja motverka just trångboddhet.

En av Rädda Barnens huvudinvändningar mot kollektiva asylboenden är att otrygghet och våld är vanligt förekommande. Detta har vi kunskap om utifrån våra egna verksamheter runt om i landet men det bekräftas även av andra aktörer inklusive myndigheter så som Brottsförebyggande rådet (Brå).³ Vår erfarenhet är att många som bor på asylboenden lider av psykisk ohälsa och det finns en utbredd risk för att utsättas för brott. Våld och konflikter är vanligt förekommande, både mellan barn och vuxna, vilket skapar otrygghet. Risker för att barn utsätts för barnfridsbrott eller våld är stor och vi ser med oro på att man sällan följer upp hur barn påverkas och mår efter att ha blivit utsatt.

Otrygga boenden kan få långtgående konsekvenser för barns och föräldrars psykiska hälsa och integrationsmöjligheter. Det finns en överhängande risk för att trauman förvärras. I dagsläget bor dessutom både asylsökande familjer och personer som fått avslag på samma boenden vilket skapar stora spänningar. Vi vill poängtera att återvändande- och avreseboenden bör under inga omständigheter ligga i anslutning till asylboendet då detta har visat sig ge upphov till oroligheter och konflikter.

Rädda Barnen delar därför Brå:s rekommendation om mindre enheter och flexibilitet för särskilda grupper för att förebygga brott och skapa trygghet.⁴ Om kollektiva asylboenden ändå blir huvudregel välkomnar vi betänkandets slutsats att även om kollektiva asylboenden som utgångspunkt ska vara trygga för alla asylsökande bör det också finnas en viss möjlighet till flexibilitet i förhållande till individuella behov och förutsättningar, i synnerhet ur ett barnrättsperspektiv. Vi är positiva till att hänsyn ska tas till egna önskemål.

Vidare vad gäller boendeflyttar lyfter utredningen att asylsökande i eget boende ofta drabbas av problem med frekventa flyttar och att boende i asylboende skulle minska detta. Tyvärr visar vår erfarenhet att frekventa flyttar har varit vanligt förekommande de senaste åren trots att asylsökanden bott på Migrationsverkets asylboenden. På grund av varierande antal asylsökande som söker sig till Sverige har Migrationsverket anpassat sina boendeplatser, vilket har lett till att flera barn tvingats flytta med kort varsel. Detta gör oss tveksamma till att boende på asylboende nödvändigtvis leder till färre flyttar, vilket betänkandet påstår.⁵

"Vi har flyttat nio gånger. Min dotter är mycket ledsen. Hon vill inte flytta. Hon lär känna kompisar och sen måste vi flytta, hon får nya kompisar och sen måste vi flytta igen."

² FN:s barnkonvention, artikel 27

³ [Brott och brottsutsatthet på kollektiva asylboenden under 2018 - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#); [Flera riskfaktorer för att begå eller utsättas för brott på kollektiva asylboenden - Brottsförebyggande rådet \(bra.se\)](#); [Rädda barnens larm: Våld och droger på största asylboendena – olämplig miljö för barn | SVT Nyheter](#)

⁴ [Brott och brottsutsatthet på kollektiva asylboenden under 2018. Rapport 2020:16 \(bra.se\)](#), s. 65-68

⁵ <https://sverigesradio.se/artikel/kritik-mot-flytten-av-asylsokande-radda-barnen-valdigt-besvikna>

Ensamstående asylsökande mamma i Rädda Barnens rapport ”Starka mammor – trygga barn”⁶

Rätten till utbildning samt lek och fritid måste säkerställas

Rätten till utbildning är en grundläggande rättighet för alla barn.⁷ Att utredningen lyfter vikten av tillgång till skola på rimligt avstånd till asylboendet är därför välkommet. Betänkandet menar också att det är lättare att nå ut med information och insatser om asylsökande bor i asylboende i stället för i eget boende. Detta skulle i sin tur bidra till asylsökande barn i större utsträckning kan erbjudas skolgång inom den författningsstyrda tiden på en månad efter ankomst till Sverige. Vår erfarenhet visar dock att det idag ofta är lång väntetid på skolplats för asylsökande barn, även om de bor i asylboende, vilket påverkar deras välmående negativt. Vi vill i detta sammanhang även lyfta rekommendationen från FN:s barnrättskommitté om att göra grundskole- och gymnasieutbildningen obligatorisk även för asylsökande barn.⁸

Även rätten till lek och fritid är erkänns i FN:s barnkonvention.⁹ Rädda Barnen välkomnar utredningens konstaterande att ”asylboenden ska vara anpassade för att tillgodose barns behov och det ska till exempel alltid finnas utrymme för lek och samvaro.” Vi ser dock att så inte är fallet på flertalet asylboenden idag och det krävs krafttag om man på allvar vill åtgärda detta. Betänkandet hävdar även att barnen får bättre utrymme för lek och skolarbete på ett asylboende där de sökande kan leva under ordnade förhållanden. Tyvärr visar både forskning och Rädda Barnens erfarenheter återigen det motsatta. De begränsningar som kollektiva asylboenden innebär främjar inte barns skolarbete och välmående, snarare tvärtom.

I avhandlingen ”*Children’s lived rights – The everyday politics of asylum-seeking children*” (2021) lyfter forskaren Sandra Karlsson att asylboendets reglering av tid och rum har berövat barnen hemliknande matpraktiker, utrymmen för lek, privatliv och familjeliv. Barn lyfter till exempel en oro för att man stör andra och familjen hela tiden vilket begränsar möjligheterna till lek. Det finns också en utbredd rädsla för att familjen ska bli straffad om man till exempel bryter mot förhållningsregler kring lek.¹⁰ Detta riskerar dessutom att förstärkas i och med utredningens föreslagna åtgärder kring misskötsamhet på asylboenden.

Att inte kunna leka eller äta på egenvalda tider och platser begränsar individens välmående och känsla av egenmakt. Det är därför glädjande att utredningen lyfter vikten av barns rätt till lek och fritid men denna rättighet behöver även garanteras i praktiken. Om större kollektiva asylboenden blir utgångspunkten är det avgörande hur boenden utformas, i synnerhet ur ett barnrättsperspektiv. Utrymme för lek och läsläsning är ett krav och barnvänliga lekplatser utomhus måste finnas. Asylsökande barn bör också ges möjlighet att delta i ordinarie fritidsaktiviteter i lokalområdet på lika villkor som andra barn. Detta innebär även att kostnader för till exempel lokaltrafik bör ersättas eftersom dagersättningen som asylsökande beviljas i dag är oförsvarbart låg. Rädda Barnen välkomnar därför varmt utredningens rekommendation till regeringen att kostnaden för kollektivtrafik bör ersättas. Detta skulle även gynna tillgången till annan samhällsservice och öka jobbmöjligheterna för vuxna. En generell höjning av dagersättningen är även en stark rekommendation från Rädda Barnen.

⁶ [Starka mammor – trygga barn – En rapport om asylsökande och nyanlända ensamstående mammors situation i Sverige | Save the Children’s Resource Centre](#)

⁷ FN:s barnkonvention, artikel 28

⁸ [CRC/C/SWE/CO/6-7 \(regeringen.se\)](#), se punkt 38 (a)

⁹ FN:s barnkonvention, artikel 31

¹⁰ Sandra Karlsson (2021) *Children’s lived rights: The everyday politics of asylum-seeking children*, s. 109

Det är även positivt att utredningen framhåller vikten av självhushållning. Många asylsökande vill ha möjlighet att göra sin egen mat då det ger en känsla av egenmakt och självbestämmande samt ökar välbefinnandet. För att detta ska möjliggöras i praktiken krävs ändamålsenlig utformning av asylboenden.

Undantag från utredningens huvudförslag

Utredningen föreslår några begränsade undantag från kravet på att bo i asylboende för att få dagensättning och särskilt bidrag samt för att omfattas av undantaget från kravet på arbetstillstånd. Rädda Barnen tillstyrker förslaget om undantag ifall en asylsökande har en nära familjemedlem som redan är bosatt i Sverige. I definitionen av familjemedlem måste då också HBTQI+ personer och andra sårbara grupper som inte har haft möjlighet att sammanbo i hemlandet inkluderas.

Vi välkomnar även möjligheten att göra undantag om tillströmningen av asylsökande förväntas bli särskilt omfattande. Det blev tydligt i samband med kriget i Ukraina att det under vissa omständigheter blir nödvändigt att asylsökande bor i eget boende med bibehållna förmåner.

Rädda Barnen kan förstå utredningens förslag om att även personer som omfattas av EU:s massflyktsdirektiv (MFD) ska tilldelas plats på asylboende i väntan på anvisning till kommun. Vi ser dock i dessa fall att det är av vikt att skyndsamt anvisa till en mottagande kommun då dessa personer redan har ett beviljat tillstånd. Vidare anser Rädda Barnen att personer som beviljats tillstånd enligt MFD inte bör omfattas av Lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). I stället bör dessa personer skrivas ut till en mottagande kommun och kommunplaceras såsom övriga personer som beviljats tillstånd. Personer som beviljats skydd enligt MFD borde få samma rättigheter som andra som beviljats skydd och inte behandlas som asylsökande.

Att ensamkommande barn undantas från kravet på att bo i asylboende är bra. Det är också viktigt att ungdomar som fyller 18 år under asylprocessens gång får möjlighet att bo kvar i det boende där hen placeras inledningsvis så att omflyttningar med eventuellt byte av skola och kontaktnät undviks.

I övrigt anser Rädda Barnen att möjligheten till undantag på grund av synnerliga skäl är för snäv. Det bör räcka med *särskilda* skäl så att möjligheten inte blir allt för begränsad. Exempelvis bör barn som redan har etablerat sig i ett boende och går i skolan i en viss kommun som regel kunna undantas. I detta sammanhang ska barnkonsekvensanalysen väga tungt och det bör finnas fler möjligheter till undantag som utgår ifrån barnets rättigheter.

Kontroll av asylsökande

Rädda Barnen kan ha viss förståelse för Migrationsverkets behov av en lagstadgad rätt att bereda sig tillträde till boendetrymmen samt undersöka förvaringsutrymmen på asylboenden när det behövs för att fullgöra myndighetens uppdrag. Det finns dock en överhängande risk för oproportionerligt intrång, kränkning av privatlivet och godtycklighet. Åtgärderna riskerar vidare att skapa oro och försämra förtroendet för Migrationsverkets personal. Att utredningen föreslår att proportionalitet och hänsyn vid sådana åtgärder tydliggörs i lagstiftningen är därför välkommet. Information om gällande regler behöver också tydligt kommuniceras till de asylsökande, inklusive till barn på ett barnanpassat sätt.

Rädda Barnen håller med om vikten av att den sökande informerar Migrationsverket om sin bostadsadress om hen väljer att bo i eget boende. Dock bör en asylansökan inte återkallas förrän flertalet kontaktförsök med den asylsökande har genomförts. Anledningarna till att den sökande inte informerat om sin bostadsadress kan variera, det kan röra sig både om språkförbistringar, missförstånd och externa faktorer såsom att post kommit bort. Att den asylsökande inte anmält sin bostadsadress bör inte ligga individen till last vid en eventuell ny asylansökan.

Lokaliseringen och standarden på asylboendet är avgörande

Hur de föreslagna asylboendena utformas är avgörande för hur asylsökande barns rättigheter sist och slutligen tillgodoses, där även rätten till utbildning, lek och fritid behöver säkerställas. Här läggs ett stort ansvar på Migrationsverket. Om regeringen går vidare med betänkandets förslag om asylboende, tillstyrker Rädda Barnen förslaget att asylboenden bör ligga i anslutning till samhällen med allmänna kommunikationer och tillgång till service. Detta är av mycket stor vikt. Många av de asylsökande som vi möter känner sig idag isolerade på boenden långt från samhället. Dessutom är dagersättning till asylsökande som bekant oacceptabelt låg och räcker inte till att bekosta eventuella transporter.

Rädda Barnen delar betänkandets slutsats att den fysiska boendemiljön är viktig och i det hänseendet vill vi påminna om att en bra boendemiljö som respekterar barns rättigheter kräver resurser. Idag når tyvärr många asylboenden inte upp till den standard som krävs. Detta gäller både kollektiva asylboenden och även enskilda lägenheter på vissa håll. I delar av landet råder i dag allvarliga missförhållanden på ett antal upphandlade boenden där återkommande vägglöss, svartmögel och utbredda vattensador förekommer. Ansvarsfördelningen vad gäller privat upphandlade boenden är ofta oklart och människor bOLLAS mellan olika aktörer. Det är oacceptabelt att barnfamiljer ska behöva leva under sådana förhållanden. Oavsett boendeform måste grundläggande hygien och trygghet garanteras för samtliga asylsökande.

Rädda Barnen vill även framhålla rätten för barn med funktionsnedsättning till anpassat boende. Det är extra viktigt att denna målgrupp har tillgång till samhällsservice, såsom sjukvård med mera. Det är också viktigt att det finns möjligheter att framföra klagomål när det finns uppenbara brister på ett boende. En ombudsman med särskilt ansvar för att tillgodose barns rättigheter vore önskvärt och överlag behöver kompetenskraven på personer som jobbar på asylboende var höga. Det är viktigt att någon har ansvar för att följa upp eventuella klagomål och detta kräver såklart ekonomiska förutsättningar.

När det kommer till sysselsättning föreslår utredningen att boende på asylboende ska vara ett villkor för att asylsökande ska omfattas av undantaget från kravet på arbetstillstånd. Om större asylboenden på ett fåtal platser i landet blir verklighet innebär det att behoven av skola, försörjning och offentlig service kommer att koncentrera sig till dessa områden. Även efter avslutad asylprocess kan det innebära att många bosätter sig permanent i området där de hunnit etablera sig. Detta ställer långsiktiga krav på offentlig verksamhet samt tillgången på arbetsmöjligheter.

Rädda Barnen välkomnar att Migrationsverket ska ta hänsyn till dessa ökade behov vid anskaffandet av boendeplatser, samt i större utsträckning än tidigare ta hänsyn till arbetsmöjligheter vid de individuella placeringarna. Vi håller även med om att trots detta skulle en effekt av utredningens förslag kunna bli att asylsökande i vissa fall får svårare att hitta arbete under asyltiden. Vi delar utredningens oro och befarar att större kollektiva boenden på ett fåtal platser kan påverka möjligheterna till självförsörjning och den övergripande integrationsprocessen negativt. Att boenden planeras i tätorter och städer med bättre kommunikation och god arbetsmarknad kan ha viss positiv effekt.

Informationsspridning och samverkan med civilsamhället

Rädda Barnen är positiva till att utredningen understryker vikten av kommunikation och information till samtliga asylsökande så att de förstår vilka regler som gäller kring boendet. Vår erfarenhet visar att det ofta råder brist på information till de asylsökande, inte bara kopplat till boendet i sig utan även vad gäller till exempel rätten till skolgång, tandvård och BVC. Mycket ansvar läggs på den asylsökande som ofta har svårt att navigera i ett nytt land på ett nytt språk. Tydlig och upprepad information om gällande regler är av stor vikt.

Rädda Barnen välkomnar betänkandets betoning på samverkan med andra aktörer såsom civilsamhället i syfte att underlätta verksamhet som riktar sig till asylsökande på asylboende. Vi uppskattar även att civilsamhällets roll för asylsökandes mående och etablering i samhället lyfts samt vikten av att rätt förutsättningar ges för att organisationer ska kunna verka vid asylboenden. Vi vill framhålla att detta även inbegriper finansiering för att möjliggöra organisationers närvaro och långsiktiga verksamhet.

Kapitel 5 - En skyldighet att delta i samhällsintroduktion

Rädda Barnen ställer sig överlag positiva till utvidgad samhällsintroduktion för asylsökande. Det är dock viktigt att alla ges rimliga förutsättningar för att delta, till exempel genom att erbjudas tolk och barnomsorg vid behov, och att det finns möjligheter att anpassa utbildningen. Det är glädjande att även utredningen lyfter detta. Rädda Barnen stödjer betänkandets förslag att deltagande i samhällsintroduktion inte bör vara ett villkor för dagersättning.

Ytterligare bör lyftas att i det fall en asylsökande skulle hinna få ett arbete innan dess att samhällsintroduktionen är avslutad bör det också finnas möjlighet att anpassa kraven så att personen inte riskerar att bli av med sitt arbete. Det är också viktigt att yttre faktorer såsom personalbrist eller andra eventuella hinder inte läggs den enskilde till last. Att även barn kan erbjudas samhällsintroduktion är positivt men det bör inte vara en skyldighet för dem att delta.

Slutligen, ställer sig Rädda Barnen frågande till att barn över 16 år ska ha en skyldighet att delta i samhällsintroduktionen och därmed riskera att missa tid i skolan. En sammanhållen och regelbunden skolgång bör väga tyngre än medverkan i samhällsintroduktion, för samtliga barn under 18 år. Som tidigare lyfts rekommenderar barnrättskommittén att grundskole- och gymnasieutbildningen görs obligatorisk även för asylsökande barn. Rädda Barnen delar denna ståndpunkt. Det behöver göras en grundlig barnkonsekvensanalys för att tydliggöra eventuella risker med detta förslag.

Kapitel 6 - Åtgärder vid misskötsamhet på asylboenden

Enligt utredningen lyfter Migrationsverket att bråk, stök och annan misskötsamhet är vanligt förekommande på boende, vilket även Rädda Barnen vittnar om. Vi välkomnar att utredningen tar misskötsamhet på allvar och föreslår åtgärder för att minska problematiken. Oavsett åtgärder är risken dock stor att oroligheter kvarstår och tryggheten på boenden är något som regelbundet måste följas upp, i synnerhet ur ett barnrättsperspektiv. Förebyggande åtgärder för att motverka misskötsamhet är av största vikt och vi välkomnar att betänkandet lyfter betydelsen av detta, men det kräver även ekonomiska resurser. En av de viktigaste förebyggande åtgärderna handlar om hur människor placeras och därför vill vi återigen betona vikten av individuella hänsyn vid boendeplacering och att barn i största möjliga mån kan undvika kollektiva boenden.

Rädda Barnen välkomnar att barn undantas från möjligheten att sänka dagersättningen för personer som gör sig skyldiga till allvarlig misskötsamhet. Dagersättningen är redan oacceptabelt låg och räcker inte till en skälig levnadsstandard, som barn har rätt till enligt barnkonventionen. Dagersättning till barnfamiljer bör aldrig sättas ned eller dras in. Enligt utredningen ska det finnas utrymme att underlåta att sätta ned dagersättningen för vuxna om det i ett enskilt fall bedöms som oskäligt. Till exempel om den sökande har barn och beslutet i det enskilda fallet skulle drabba barnet oskäligt hårt. Utredningen betonar dock att möjligheten bör användas restriktivt och risken är att den restriktiva bedömningen utgör en otillräcklig ventil för att kunna ta barnets rättigheter i beaktande. Trots att dagersättningen är oacceptabelt låg i dagsläget och man kan ifrågasätta om åtgärden med nedsatt dagersättning verkligen utgör en "kännbar" konsekvens, är det viktigt att det finns utrymme att anpassa åtgärder utifrån barnets bästa.

När det kommer till förslaget att kunna omplacera sökande vid misskötsamhet efterfrågar Rädda Barnen mer tydlighet kring vad som gäller för barn, om de själva anses missköta sig eller om det gäller en förälder. Var går åldersgränsen för misskötsamhet? Beror det på vilken sorts misskötsamhet det gäller? Utredningen lyfter att barnets bästa ska beaktas, att hänsyn ska tas till hur en eventuell flytt till ett annat asylboende skulle påverka barnet och att barn inte i onödan ska utsättas för tvångsåtgärder. Rädda Barnen vill betona vikten av att en gedigen prövning av barnets bästa genomförs innan eventuellt beslut om omplacering av barnet. Hur skulle en sådan åtgärd påverka barnets rätt till trygghet, skolgång och fritid? Barn har rätt till båda sina föräldrar samtidigt som vi har svårt att se att ett särskilt boende för personer som gjort sig skyldiga till allvarlig misskötsamhet kan vara en lämplig boendemiljö för barn.

Ett stort ansvar läggs på Migrationsverket att utforma asylboenden för att motverka och hantera misskötsamhet på boenden, samt att definiera och besluta om riktlinjer för misskötsamhet. Det finns en överhängande risk för rättsosäkerhet och godtycklighet i definitionen av misskötsamhet och det är av yttersta vikt att åtgärderna är proportionerliga och rimliga. Redan idag upplever många barn att det föreligger hot om sanktioner vid mindre överträdelser.¹¹ Det finns en konstant underliggande risk för bestraffning och avhysning, och denna oro riskerar att förstärkas med de föreslagna åtgärderna. Även om allvarlig misskötsamhet behöver stävjas, inte minst för barnets bästa, måste föreslagna åtgärder vara proportionerliga och det måste vara tydligt vad som gäller och varför.

Slutligen konstaterar vi att samtidigt som utredningen framhåller alla risker med kollektiva boenden på grund av våld, bråk och misskötsamhet anser man att denna typ av boendemiljö skulle vara fördelaktig för barn och integrationen i stort jämfört med till exempel eget boende. Enligt Rädda Barnen är detta anmärkningsvärt. Särskilt som misskötsamheten (med hänvisning till Brå) ofta beror på trångboddhet, psykisk ohälsa, avsaknad av självbestämmande samt stor blandning av människor med olika bakgrund och livssituation.

Kapitel 8 - Konsekvensbeskrivningar

Oavsett boendeform vill Rädda Barnen betona vikten av en gedigen prövning av barnets bästa inför boendeplacerings under asylprocessen. Vi delar utredningens bedömning av att det finns både för- och nackdelar med samtliga boendeformer men vi hävdar med emfas att kollektiva asylboenden såsom de är utformade och fungerar idag inte är i enlighet med barnets bästa. Vi har svårt att se hur större kollektiva boendeenheter på enskilda platser skulle motverka trångboddhet och segregation samt minska frekventa flyttar då boendeformen i sig innebär just trångboddhet och separation från övriga samhället, även om målet är att asylprocessen går fort och att boende på asylboende är kortvarigt. Vi delar inte utredningens bedömning av att boende på asylboende ger bättre förutsättningar för att säkerställa att barn har utrymme till trygga platser för lek och skolarbete. På vissa boenden är det idag snarast det motsatta.

Tillgången och kontakten med andra vuxna är, som utredningen lyfter, viktig och både myndigheter och civilsamhället spelar en viktig roll. Enligt vår erfarenhet vilar dock tillgången till andra vuxna ofta på enskilda individer då myndigheter och aktörer, till exempel vårdinstanser, i närområdet ibland saknar kompetens och systematik i att möta asylsökande barn. Boende på asylboende är tyvärr ingen garanti för bättre vårdmöjligheter även om det kan underlätta informationsspridning och öka kontaktytorna.

Att kommunerna skulle få bättre förutsättningar för att planera och förbereda asylsökande barns skolgång är positivt men vi ser idag att det ofta är lång väntetid på skolplats för asylsökande barn trots

¹¹ Karlsson (2021), s.109

boende på asylboende. Att placera ett stort antal barn inom samma skolupptagningsområde riskerar snarare att försvåra tillgången till skolplatser på rimligt avstånd.

Rädda Barnen delar utredningens bedömning att förslagen riskerar att innebära nackdelar till exempel för barn vars familj väljer att bo i eget boende trots indragen dagensättning och utan rätt att arbeta. Även om mycket, enligt utredningen, talar för att barnfamiljer i högre utsträckning kommer att bo på asylboende, vill vi betona vikten av att situationen för de barn vars familjer ändå väljer att bo i eget boende följs upp systematiskt för att undvika att barn far illa.

Slutligen vill Rädda Barnen understryka att, enligt barnkonventionen, ska vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa och utformningen av asylboenden måste ha ett tydligt barnrättsperspektiv. Även om utredningen nämner vikten av barnets bästa anser man att undantag från huvudreglerna, till exempel utifrån en prövning av barnets bästa, ska tillämpas restriktivt. Vi uppskattar att utredningen har beaktat synpunkter från oss och övriga civilsamhället, vi hoppas att även de synpunkter som lyfts i detta remissvar får avtryck i det slutgiltiga förslaget.

Stockholm den 21 juni 2023

Maria Frisk

Sverigechef, Rädda Barnen

